

НАПРЯМ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Галуцько В. М.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри історії та теорії держави і права

*Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

В Україні продовжується будівництво правової держави, переосмислення цінностей та значення багатьох правових інститутів та механізмів. Основним орієнтиром розвитку вітчизняної правової системи є пріоритет людської особистості, її прав і свобод, який визначено статтею 2 Конституції України. Сьогодні надзвичайно гостро постає в суспільстві проблема захисту прав і свобод людини. Дуже часто ми зустрічаємо випадки, коли особа потребує хоча б мінімальної правової допомоги, але не завжди її отримує або отримує неналежним чином. Україна, як і кожне цивілізоване суспільство, повинна перейматися проблемами захисту своїх громадян. Тому, реалізуючи свої євроінтеграційні та цивілізаційні прагнення щодо правового захисту людини та громадянина останніми роками зробила певні кроки у напрямку створення механізму такого захисту. Було прийнято ряд законів. Це в першу чергу нова редакція Кримінального Процесуального Кодексу України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, закони України «Про безоплатну правову допомогу», «Про адвокатуру» і зовсім нещодавно прийнято революційні зміни до закону України «Про прокуратуру» та інші нормативні акти. Зазначені законодавчі акти стали підґрунтям для створення системи безоплатної вторинної правової допомоги.

Процес побудови правової держави, розвиток демократичних засад в першу чергу пов'язаний із приведенням у відповідність із міжнародними стандартами законодавства України. На сьогодні нараховується близько 800 тис. законів і підзаконних нормативних актів, проте, вони не всі врегульовані правовим полем, частково поза увагою держави залишаються нереалізовані і незахищені права та інтереси певних верств населення, а саме пенсіонери, ветерани війни, інваліди, безробітні, підлітки, багатодітні та малозабезпечені сім'ї, біженці, особи з обмеженими можливостями, військовослужбовці, учасники АТО та ін. Директор координаційного центру з безоплатної правової допомоги Вишневецький А.В. на одній із зустрічей визначив, що «Ефективна безкоштовна допомога є важливою умовою для проведення трьох ключових реформ – судової реформи, реформи прокуратури... і децентралізації державного управління» [1]. Право кожного

громадянина на правову допомогу та можливість її одержання безоплатно у випадках, передбачених законом гарантується статтею 59 Конституції України [2]. Гарантії прав і свобод людини в юридичних джерелах визначаються по різному. Так, М. Малєїн вважає, гарантії прав та свобод людини і громадянина – це умови, засоби, способи, які забезпечують здійснення у повному обсязі і всебічну охорону прав і свобод людини і громадянина [3]. На думку, М. Баглая, принцип рівних прав є правило звернення до держави, яка зобов'язана прогидяти будь-якій дискримінації громадян з боку будь-кого [4]. Принцип гарантованості прав і свобод людини і громадянина полягає у тому, що конституційні права і свободи гарантуються державою і не можуть бути скасовані, а також при прийнятті нових законів або внесенні до них змін не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Із ст. 14 Міжнародного пакту випливає зобов'язання держав та вимоги до надання безоплатної правової допомоги, як одного з основних компонентів справедливого судочинства. Зокрема, вказана норма визначає зміст поняття «правова допомога» як право кожного захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; бути повідомленим про це право, якщо особа не має захисника; мати призначеного їй захисника безоплатно в разі, коли інтереси правосуддя того вимагають або коли у особи немає достатньо коштів для оплати захисника [5].

На цей момент в Україні процеси, необхідні для забезпечення надання безоплатної правової допомоги, стартували і перебувають на різних стадіях реалізації. Закон «Про безоплатну правову допомогу» розділяє безоплатну правову допомогу на первинну і вторинну. Безоплатна первинна правова допомога – це надання людині певної інформації, консультації з питань чинного законодавства, а також допомога в складанні заяв, скарг та інших документів правового характеру. Урядом ухвалено постанову, якою внесені зміни до певних актів, що стосуються діючої і майбутньої моделей цієї системи. Проте для отримання довершеного результату необхідно змінювати і базовий закон «Про безоплатну правову допомогу». На жаль в Україні відсутній профільний закон у сфері надання безоплатної правової допомоги цільовим верствам населення, а також не розроблено механізм співпраці між юридичними клініками та державними і громадськими організаціями, не врегульовано питання безоплатної правової допомоги щодо захисту права і свободи у цивільних, сімейних та адміністративних справах, надання безоплатних юридичних консультацій та складання документів до суду чи інших державних і місцевих органів.

Особливо актуальним є питання вдосконалення кримінально-процесуального законодавства та ретельного реформування системи органів досудового слідства, що є неминучим, оскільки викликано вимогами Конституції України та міжнародного законодавства. Оскільки, забезпечення належного захисту за рахунок держави, в основному надається затриманим, заарештованим, обвинуваченим та засудженим до позбавлення волі українцям, а також звернено увагу із запобігання жорстокому, нелюдському або такому, що принижує людську гідність, поводженням міліції із затриманими особами.

Статтею 28 Конституції України проголошено право кожного на повагу до його гідності, де чітко визначено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню, що відповідає вимогам Міжнародної конвенції проти катувань та інших видів поводження, що принижують людину, яка визнає злочином і катування, і віддання про це наказу [6]. Однак, залишається невизначеність щодо статусу суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги, їхніх прав та обов'язків, так, як дуже важливо, щоб адвокат, який призначається державою для надання правової допомоги особам, які утримуються під вартою, не виводився автоматично із кримінального процесу у разі зміни (скасування) запобіжного заходу.

Також, ставиться питання про організацію та надання безоплатної первинної правової допомоги (консультування) виключно органами місцевого самоврядування із залученням фізичних та юридичних осіб приватного права шляхом утворення відповідних установ, що дозволить наблизити послуги до користувачів і забезпечить їх отримання за принципом «єдиного вікна» а також значно скоротять строки відведені для надання безоплатної правової допомоги та отримання правової інформації. Залишається не вирішеною проблема фінансування адвокатів у кримінальних провадженнях за призначенням, що теж відбивається на якості їх послуг. Крім того, отримання оплати за свою працю ускладнено обтяжливою процедурою збирання документів для підтвердження відпрацьованого робочого часу.

Реформування системи безоплатної правової допомоги потребує часу, накопичення та узагальнення досвіду діяльності центрів з надання безоплатної правової допомоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головна сторінка офіційного веб-сайту координаційного центру з безоплатної правової допомоги, Новини. [Електронний ресурс]. – Форма доступу: <http://legalaid.gov.ua/ua/>
2. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. [із змінами, внесеними згідно з Законом України № 2222-IV від 8 грудня 2004 р.]/Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – 141 с.
3. Малєин Н.С. Повышение роли закона в охране личных и имущественных прав граждан // Сов. гос. и право. – 1974. – № 6 – С. 41-48.
4. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общ. ред. чл.-корр. РАН, проф. М. В. Баглая, проф. Ю. И. Лейбо и Л. М. Энтина. – М.: Норма, 2004. – 832 с.
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII від 19.10.73. [Електронний ресурс]. – Форма доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
6. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник. / за заг. ред. проф. Олійника А.Ю. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 554 с.

Лантушенко Г. В.
студентка IV курсу,
факультету підготовки кадрів для органів прокуратури України
Науковий керівник: **Кушніренко О. Г.**
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

ПРАВО ЛЮДИНИ НА БЕЗОПЛАТНУ МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ТА ЙОГО КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

Сьогодні чинна Конституція України статтею 49 закріплює, що: «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя».

Положення вказаної статті не залишило без уваги суб'єктів права на конституційне подання – Народних депутатів України, у складі 53 чоловік, які звернулися до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного тлумачення терміна «безоплатність медичної допомоги» та положення частини третьої статті 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно», а також поставив питання: чи повинна медична допомога оплачуватися лише за рахунок коштів державного бюджету і медичного страхування, заснованого на внесках роботодавців, виключаючи інші солідарні форми залучення коштів населення; чи слід розуміти цю конституційну норму «таким чином, що медична допомога в державних і комунальних закладах охорони здоров'я може забезпечуватися не тільки за рахунок державного бюджетного фінансування та внесків роботодавців, але й за рахунок залучення коштів населення через інші солідарні форми, такі як лікарняні каси, кредитні спілки тощо» [1].

Актуальність інтерпретації полягало у тому, що сьогодні громадяни України фактично не можуть отримати медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, не сплативши власні кошти за ліки, харчування та «необхідні витратні матеріали». Значна частина населення не спроможна відшкодувати такі витрати, і тому багато громадян змушені відмовлятися від відвідування закладів охорони здоров'я. Отже, конституційне право громадян на охорону здоров'я і медичну допомогу, на мою думку, фактично не реалізується, а безоплатність такої допомоги полягає у відсутності прямого розрахунку пацієнта